THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Subscription Rates: $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents.

Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, January 22nd, 1913.

ALLIED PRINTING TRADES UNION LABEL COUNCIL TORONTO, ONT. 25

נאך דער הינריכטונג

איז דאך אברהם שטיינבערג הינגעריכטעט געווארען, ניט אכטענדיג דאס גאהענט צו 50 טויזענט מענשען האבען אינטערגעשריבען א פעטיציע, בעטענדיג רחמנות פאר דעם פאראורטיילטען, און וועלכע האבען געצוויי־פעלט אין זיין שולד.

האט די גערעכטיגקייט באקומען איר "פונט פלייש", ניט אכטענדיג, דאס שטיינבערג איז פאראורטיילט געווארען אויף אומשטאנדס באווייזע, אן דער צווייפעל ענגערט. איז דאך מעגליך, אז שטיינבערג, וועלכער האט ביז דער לעצטער מינוט פון זיין לעבען געשריען, אז ער איז אומשולדיג, איז אפשר מאקע אומשולדיג געווען. האבען דאך שוין אזעלכע זאכען פאסירט אין דער געשיכטע.

פון די, וועלכע זענען פרינציפיעל געגען טויט שטראף רעדט מען ניט, אבער ביי די, וועלכע האלטען זיך נאך ביים אלטען געזעץ פון עין תחת עין אין שין תחת שין, ווילט זיך פרעגען: וואס וואלט די גערעכטיג־קייט געווען פארלוירען, ווען מען לאזט שטיינבערג'ן לעבען. הינטער אייזער־נע גראטעס, אויב ער איז א געפאהר פאר דער געזעלשאפט?

און מיט וואס וועט די געזעלשאפט קענען איר טעות פארריכטען, ווען עס זאל זיך ווען עס איז אין דער צוקונפט ארויסווייזען, אז שטיינבערג איז ניט געווען דער, וועלכער האט גאלדבערג'ן זיין, שותף, דערמארדעט?

פאר אונז איז בכלל שווער צו ריידען וועגען דעם שטיינבערג פאל, ווייל שטיינבערג איז א איד. מען קען אונז אבער ניט חושד זיין אין איינ־זייטיגקייט, ווייל אויך דער דערמארדעטער, פאר וועמענס טויט שטיינבערג האט מיט'ן לעבען באצאלט, איז אויך א איד געווען.

האבען דאך מער ניט־אידען איידער אינטערגעשריבען די פר־טיציע צום יוסטיץ מיניסטער. אמת אויף דער פעטיציע געפינען זיך גענוג אינטערשריפטען פון מענשען, וועלכע וואלטען זיך כמעט אויף יעדער פע־טיציע אונטערגעשריבען. אבער דאס עגדערט דאך ניט די לאגע.

אויב טויט־שטראף מוז עקזיסטירען (א שטראף צו וועלכער מיר זע־נען א פרינציפיעלער געגנער, דאן מוז לכל הפחות געשאפען ווערען אזא געזעץ, אז אויף אומשטאנדס באזווייזע זאל א מענש ניט קענען פאראורטיילט ווערען צום טויט.

קומט איז די שטראף אזעלכע, וועלכע קען ניט פארריכט ווערען גאכדעם זיי די שטראף איז איבער דעם באשטראפטען דורכגעפירט געווארען דאן מוז די פראצעדורע פון דער פאראורטיילונג זיין א שווערערע. דער שטיינבערג פאל דארף פאר די קאנאדער געזעצמאכער זיין דער בעסטער ביישפיעל.

א נייער מארק פאר קאנאדע

דער נייער האנדעלס אפמאך צווישען די צוויי גרויסע דאמיניאנס, קאנאדע און אויסטראליען עפענט פאר קאנאדע א גאר גרויסען מארק פון וועלכען קאנאדע וועט א סך פראפיטירען.

אויסטראליע האט זיך באנוצט מיט דעם פארצוג, וועלכען קאנאדע גיט אונטער אימפעריאלען האנדעל, און דער רעזולטאט איז א האנדעלס אפמאך.

מער איידער אין וועלכער עס איז אנדער צייט נויטיגט זיך קאנאדע אין מארקען, וואו אפצוזעצען איר פראדוקציע. די דאזיגע פראבלעם פון מארקען שטעהט ניט נאר פאר קאנאדע, נאר איך פאר די מערסטע לענדער פון דער גאנצער וועלט. קאנאדע אבער, וועלכע איז אויפ'ן געביט פון אינ־דוסטריע כמעט נאך גאר א יונגע, נויטיגט זיך אין מארקען פאר איר אנט־וויקלונג.

קאנאדע האט געליטען און ליידט פון איבער־פראדוקציע. וואלט זי דאס ניט געהאט, וואלט זי אויך ניט געהאט דעם זעהר שארפען קריזיס: דאריבער איז מיט אזוי פיעל שמחה אין פאראלאמענט אויפגענומען געווארען די נייעס, אז א האנדעלס אפמאך איז צווישען ביידע לענדער געשלאסען געווארען.

קיין געניע איינצעלהייטען פון דעם אפמאך זענען נאך ניט באקאנט. מען ווייסט אבער, אז קאנאדע וועט האבען אין אויסטראליע א פארצוג אויף 415 ארטיקלען פון 433, אויף וועלכע א טאריף עקזיסטירט אין אויסטראליע. און די לעצטע וועט האבען א פארצוג אויף 28 ארטיקלען אין קאנאדע אנ־שטאט 20, וועלכע זי האט פריהער געהאט.

מיט איין וואר מיינט עס, אז קאנאדע וועט אונטער דעם עקזיסטי־רענדען טאריף געבען אויסטראליע א פארצוג אנדערע לענדער אויף 28 ארטיקלען, וועלכע ווערען ניט פאבריצירט אין קאנאדע, און אין וועלכע דאס לאנד נויטיגט זיך, און אויסטראליע וועט אין איר עקזיסטירענדען טא־ריף דערלייכען קאנאדע אריינצופירען אהין 415 ארטיקלען מיט א פארצוג איבער אנדערע לענדער.

צום ערשטען מאל אין דער געשיכטע פון דער יעצטיגער רעגיערונג איז זי פאר דעם אפלאדירט געווארען פון דער אפאזיציע, דאס הייסט די ליבעראלע אפאזיציע האט עפענטליך געלייכט דעם קאנסערוואטיווען פרע־מיער פאר דעם אויסטראליער אפמאך. דער דאזיגער צוג מצד דער אפאזי־ציע איז געווען אן ארויסרוף פון לעבען אליין.

יעדער איינער, אפילו ניט קיין פארלאמענטאריער, ווייסט און פילט, אז קאנאדע מוז געפינען אן אופן ווי אזוי פטור צו ווערען פון דעם עקזיסטי־רענדען קריזיס אין לאנד. איינער פון די מיטלען געגען קריזיס איז, געפי־נען פלעצער, וואו אפצוזעצען די פראדוקציע פון קאנאדע. וועלכע קען אין לאנד ניט פארברויכט ווערען, און דאס איז יעצט דערגרייכט געווארען.

אמת, דער אפמאך איז ניט מער ווי א קליינער טראפען אין דעם גרוי־סען ים פון עקספארט, וועלכען קאנאדע דארף האבען. אבער עס איז דאך בעסער איידער גאר ניט. עס איז אבער מעגליך, אז דער האנדעלס אפ־מאך מיט אויסטראליען וועט פירען צו אנדערע ענליכע אפמאכען, אין וועל־כע קאנאדע וועט אזוי שטארק.

די פאריזער אידישע קהלה געהט בארג אראפ

(א קארעספענדענץ פון פאריז)
פון י. שעכטמאן

דער פאריזער אידישער ישוב איז איצט אפשר דער איינציגער אין דער גאנ־צער וועלט, וואס וואקסט כסדר. אבער די פאריזער אידישע קהלה געפינט זיך אין א צושטאנד פון ירידה. פאלגענדע צוויי ציפערען אילוסטרירען בולט און אומ־ברחמנות'דיג דעם דאזיגען מערקווירדי־גען פאראדאקס:

אין פאריז לעבען איצט ארום 2 הונדערט טויזענט אידען. די אידישע קאנ־סיסטאריע (אפיציעלע קהלה) צעהלט 6,500 מיטגליעדער.

דער דאזיגער פאראדאקסאלער צור־שטאנד האט שוין פון לאנג אן ארויסגע־רופען א שארפע קריטיק מצד פארשיע־דענע געזעלשאפטליכע קרייזען.

אבער די אנפיהרער פון דער פאריי־זער קהלה האבען ביז נאך דער לעצטער צייט ווענig געזאגט. זיי האבען, אמת, געשאפען עפעס א ספעציעלע פראפאגאנ־דע־קאמיסיע, וואס האט געזאלט ווערבי־רען נייע מיטגליעדער. אבער נאך דעם ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז קיין גרויסע דערפאלגען האט די דאזיגע קא־מיסיע ניט דערגרייכט, האבען זיי זיך איז זעהר לייכט און שנעל באראהיגט.. עס איז דעם קריין פון איהרע מיטגליעדער, כדי אויסצואוואקסען אין א גרויסע און לע־בעדיגע פאלקס ארגאניזאציע.

מיט וואס זשע דערקלערהט זיך דער נישטיגער אינטערעס צו דער קהלה מצד דער פאריזער אידישער באפעלקערונג? אין די לעצטע יאהרען זיינען אין פאריז געקומען צעהנדליגער טויזענטער נייע אי־דען, וועלכע האבען יא א גרויסען אינטע־רעס צו דעם קהלה־לעבען, וועלכען וואל־טען, ביי אנדערע אומשטענדען, געוויס נעהמען זיך אריינצונעמען אין די פארטיגע פארמען פון דער אפיציעלער קהלה.

אבער ראשית כל זיינען דאס אויס־לענדער און זייערע רעכט זיינען אין דער פאריזער אידישער קהלה שטארק באגרע־נעצט.

ביז דעם יאהר 1906 האבען אידישע אימיגראנטען בכלל ניט געהאט קיין רעכט אויסגעקליבען צו ווערען אין די צענט־ראלע ארגאנען פון דער קאנסיסטאריע. נאך דעם האט מען אבער געגעבען דאס דאזיגע רעכט צו אלע אויסלענדישע אי־דען, וועלכע לעבען אין פראנקרייך ניט וועניגער ווי צעהן יאהר און וועלכע זיי־נען ניט וועניגער פאר 5 יאהר צאהלענדע מיטגליעדער פון דער קהלה.

דאן האט מען דאס באטראכט אלס אן ערשטען שריט אויפ'ן וועג צו א פול־שטענדיגער גלייכבארעכטיגונג פון די אימיגרירטע אידען מיט די "עכט פראנ־צויזישע".

אבער שוין אין יאהר 1919 האט מען אפגעשאפט אויך די דאזיגע באשייידענע רעפארם. אויסלענדער האבען איננאנצען דאס רעכט אויסגעקליבען צו פארלאדען דאס קאנסיסטאריע. עס איז ווערען אין דער קאנסיסטאריע, עס איז קיין חידוש ניט, אז אונטער אועלכע באר־דינונגען האבען אימיגרירטע אידען ניט געהאט קיין גרויסען חשק זיך אנצושלי־סען צו דער אפיציעלער פאריזער איקר־שער קהלה, אין וועלכער זיי זיינען באר־טראכט געווארען אלס בירגער פון צווייטען ראנג.

און ערשט מיט עטליכע וואכען צור־ריק, נאך דעם, ווי די סכנה פון א פינאנ־שווערען באנקראט האט אנגעהויבען צו ציעלען באקראט דער פאריזער אידישער קאנסיסטאריע, האבען אינהרע אנגעהויבען ווידער צו טראכטען ווי אזוי געווינען מען די אימיגרירטע אידען. און מען האט אנגענומען א באשלוס, אז פון 24 מיטגליעדער פון דער קאנסיסטאריע קענען די ניט עכט־פראנצויזישע אידען שיקען ניט מעהר ווי פיער.

אזא "נומערוס קלאזוס" וועט אבער קוים באפרידיגען די אינטערעסען און אמ־ביציעס פון די אויסלענדישע אידען אין פראנקרייך און וועט זיי קוים צוציהען צו דער אפיציעלער קהלה.

די צווייטע סיבה פון דער גלייכגיל־טיגקייט, וואס הערשט אין די ברייטע אי־דישע קרייזען בנוגע דער קאנסיסטאריע, איז דער כמעט אויסשליסליך רעליגיעזער כאראקטער פון איהר טעטיגקייט..

דער הוצאות בודזשעט פון דער פא־ריזער קהלה פאר'ן יאהר 1930 באטרעפט 6,071,000 פראנק. פון דער סומע ווערען אויפ'ן ראבינאט אויסגעגעבען 594,500 פראנק. אויף רעליגיעזע קורסען 567100 פראנק, אויף דריי גרויסע שולען איין מיליאן מיט 68 טויזענט פראנק. אויף בויען פון נייע שולען 608,600 פראנק. די אדמיניסטראציע קאסט אפ 594,600 פראנק.

ווי מען זעהט עסען אויף די רעלי־גיעזע הצטרכות'ן און די פארוואלטונגס הוצאות מעהר ווי א העלפט פון דעם בודזשעט. קיין שום קולטורעלע אדער עקאנאמישע ארבייט פיהרט די פאריזער קהלה ניט. און עס איז קיין חידוש ניט, אז אין ביי יעדער געלעגענהייט אז מיר זעהן דאס אין דער פארם פון זעלבסטשטענדיגע קהלות, אדער אין דער פארם פון "סאסייטיס", וועלכע האבען זיך מיט א צייט צוריק פאראייניגט אין איין פעדעראציע, וואס צעהלט איבער 50 טויזענט מיטגליעדער.

די אנפיהרער פון דער פאריזער אי־דישער קהלה פיהלען און פארשטעהען, אז די קהלה געהט בארג אראפ, אז זי רע־פרעזענטירט ניט די פאריזער אידישע באפעלקערונג, אז זי האט ניט און וועט ניט האבען די נויטיגע מיטלען. אבער זיי פארשטעהען ניט אדער ווילען ניט פארשטעהן די טיעפערע סיבות פון דער דאזיגער דערשיינונג. זיי האפען נאך אלץ אז עס וועט זיי געלינגען צוצוציהען די צעהנדליגע טויזענטער פון אויסלענדישע אידען, וועלכע האבען א לעבעדיגען אינ־טערעס צו די קהלה ענינים, — אבער אין דער זעלבינער צייט טראכטען זיי גארניט וועגען דעם, אז מען מוז פארבריי־טערען די קאמפעטענץ און די אויפגאב־בען פון דער קאנסיסטאריע און געבען גלייכע רעכט די זעלבע אויסלענדישע אי־דען נאך וועלכע זיי יאגען זיך איצט אזוי שטארק. זיי גלויבען אין דעם, אז עס איז מעגליך צו לאזען אלץ, ווי עס איז הייגט, און דאן געווינען נייע מענשען און נייע געלט מיטלען. און דאס איז א ניט דורכ־פיהרבארע אויפגאבע.

די פאריזער אידישע קהלה וועט אויך ווייטער געהן בארג אראפ. אויב אהערע אנפיהרער וועלען ניט פארשטעהן דעם גייסט פון דער צייט און וועלען ניט פעראנדערן דאס וואהלרעכט אין דעם אויפגאבען־קרייז פון דער פאריזער אידי־שער קאנסיסטאריע.

(איט"א).

נאך אלעמען...

(צו זיין אנדענק)

פון איש יהודי

אפט מאל נאך אין די ערשטע וואר־כען פון זיין פראצעס, פלעגט קומען דער קאלטער שכל און אונטערזאגען: נאך וואס זיך איינגאנצען אינטערעסירען מיט דעם ענין? יא געהרג'עט, ניט געהרג'עט, יא שולדיג, ניט שולדיג — עס איז ניט וויכטיג! קארג מעשען ווערען אומגע־בראכט אומשולדיגערהייד אדער שולדיג־ערהייד אויף דער וועלט טאג־איין טאג־אויס, וועט נאך איינער אומגעבראכט וועד־רען אדער גערעטעוועט ווערען. דער גורל פון דעם כלל וועט זיך דערפון ניט ביי־טען, די וועלט וועט דאך סיי ווי סיי נעהן מיט איהר נאנג, — עס איז ניט כדאי צו אינטערעסירען זיך מיט דעם. עס קומען דאך פאר יעדען טאג אזוי פיעל מאדר־פראצעסען — געהען זיי אונז דען אן?

— יא, אבער ער איז דאך א איד. און אט דער איינציגער געדאנק האט געהאט גענוג קראפט צו פארטרייבען אלע לאגישע ארגומענטען, אלע באוויזען פון שכל הישר, זייער ארט פלעגט דאן פאר־נעהמען אן אינסטינקט, אן אור־אלטער געפיהל און עס פלעגט אנהויבען נאגען ביים הארצען. דאן פלעגט שוין אלעס פארגעסען ווערען און נאר איין פייערדי־גער געדאנק פלעגט בריהען און בראטען אין הארץ און אין מוח: א איד וועט געטויטעט ווערען, אידיש בלוט וועט נאך אמאל פארגאסען.

און דאכט זיך שוין געראטען אויך צו דעם אויך געוואוינט ווערען — דאך שוין אזוי פיעל פאנראמען ביינגעוואוינט, שוין געזעהן אזוי פיעל אידען געהר'עט ווערען, איז דאך באלעסטיגט דער זכרון פון יעדען איינעם פון אונז מיט זכרונות וועגען מיליאנען געהרג'עטע אידען — וואלט שוין דער טויט פון איין איינציגען אידען ניט באראפט מאכען קיין באזונ־דערען אייגדרוק.

איז דאס אוממעגליך. דער איד קען זיך נאך אלץ ניט צוגעוואוינען צו פאר־נאסען בלוט. און דער וועהטאג איז איצט גרויס און שטארק פונקט ווי דאס זאל זיין דער ערשטער איד וואס ווערט געהרג'עט.

וואס איז דאס? עס ווילט זיך ניט פרעגען די פראגע, עס ווילט זיך ניט אפילו עטפערען אויף דער פראגע. עס קוקט אויס אין די איינענע אויגען ווי אכזריות'דיג, ווי א מין פילאזאפירען אויף א פרישען קבר.

די פראגע בויערט אבער און לאזט ניט רוהען. ווייל נאך אלעמען האנדעלט זיך דא ניט נאר וועגען איהם אליין. עס האנדעלט זיך וועגען אידישע נאציאנאלע שטריכען וואס האבען זיך דא נאגע בולט ארויסגעוויזען. איז דאס א פראגע צו דארפען מיר זיך פרעהען מיט די אידישע ספעציפישע מדות און שטריכען — אדער מיר דארפען זיי באדויערען?

איהר וועט־מיר דאך ניט איינריידען אז ביי ניט־אידען קען אויך געשעהן אזא זאך, אז צעהנדליגער טויזענטער מענשען זאלען נעהמען אזא ווארימען אינטערעס אין דעם גורל פון איין מענשען; אז מען זאל פיהרען אזא פארביטערטען און אנגע־שטרענגטען קאמף ביז דער לעצטער מי־נוט; אז מען זאל ניט דורכלאזען קיין איין געלעגענהייט און אז מען זאל ממש קבדים רייסען.

קענט איהר זיך, למשל, עפעס פאר־שטעלען אז קריסטען זאלען אויפהויבען אזא געפילדער, אז זיי זאלען זיך ווענדען צו אידישע רבנים נאך הילף.

צוליעב ראטעווען איהם איז אבער דאס אלעס יא געמאן געווארען. מען האט זיך געווענדעט צום קאטוילישען בישאף, מען האט מטריח געווען אנגליקאנישע גייסטליכע און מען האט אפילו טרייד יור־ניאסם פאראינטערעסירט אין דער זאך. מען האט פארשווענדעט אהן אישיעור ענערגיע, מען האט פערציג טויזענט חתימות געזאמעלט. דער ענין איז געווא־רען די הויפט־פיטשער פון דער גוראישער פרעסע. ניט ווילענדיג איז ארויפגעקומען אויפ'ן געראנק אז מיר האבען דא צו טאן מיט דער אלט־באקאנטער אידישער הי־סטעריק. און, מערקט אויך, דוקא אידי־שע. ווייל ביי ניט־אידען איז דאס אומ־מעגליך.

אמת די ניט־אידען זיינען שוין יא אינגמאל אויפגעשווידערט געווארען. דאס איז געווען בשעת דעם סאקראוואנזעט פראצעס. אבער דאס איז געווען א כמעט אינטערנאציאנאלער ענין מיט א פאליטי־שען הינטערגרונט. עס איז ניט געווען בלויז א קרימינעלער פראצעס.

אבער ביי סתם קרימינעלע פראצעס־סען בלייבען די ניט־אידען גאנץ גלייכ־גילטיג. מען פיהרט אפט זייערע ברידער פאלג, חנה'לע איז ווי אין וואסער אריין.

דערווייל איז אוועק א טאג, נאך א טאג, די מאמע איז קראנק געווארען פאר צרות, דער טאטע איז גרויגעווארען, זיצט מען און מען ווארט, אבער אין קול, מען ווייסט ניט וואר דאס מיידעל איז.

מיט אמאל איז געקומען צו דעם פא־טער פון דער פארשוואונדענער טאכטער א פאסט־טרעגער און געבראכט א ברעף... ווי גאר דער איד האט געעפענט דעם ברעף איז ער שיער ניט געפאלען אין חלשות. דער ברעף איז געווען פון חנה'־לען. אבער די פרייד איז געווען א קורצע. אינ'ם ברייוועלע איז געווען געשריבען מיט חנה'לע'ס איינענער האנט: „איך וויל מעהר ניט זיין מיט אייך, אייער גאט איז ניט מיינער, אייער גלויבען איז ניט מיינער", מעהר ניט. דער פאסט סטעמ־פעל האט געוויזען, אז דער ברעף קומט פון לאדז.

פארשטעהט זיך, אז דער איד האט ניט פארבראכט קיין איין מינוט אין איז אוועקגעפאהרען מיט זיינעם א ברודער קיין לאדז, ניט וויסענדיג וואוהין אין צו־ליעב וואס.

די ערשטע זאך וואס ער האט געטאן איז געווען דאס, וואס ער איז גענאנגען אין אל פאראפיעס און געפרעגט, צי האט דער קאנסיסטאריע.

פון די 6,500 מיטגליעדער זיינען געקומען צו דער פארזאמלונג קוים איינ־יגע הונדערט מענשען. און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער דעפיציט, וועלכער האט אין די יאהרען 1928 און 1929 אויסגעמאכט ניט מעהר ווי 102,000 פראנק, דערגרייכט 839,000 פראנק אין דעם יאהר 1930. לויט'ן אפגעגעבענעם באריכט וועט אין יאהר 1931 דער דעפי־ציט זיין נאך גרעסער. דער דאזיגער פאקט האט שוין שטארק באאומרוהיגט די היינ־טיגע בעלי בתים פון דער פאריזער אידי־שער קהלה.

אין די רעדעס פון בארען ראבערט דע ראטשילד, פון זשארזש לעווען, פון זשארזש לעווין, פון דר. איידליץ און אנ־דערע, האט געקלונגען א טיעפע אומרו־היגקייט. זיי האבען זיך ערשט איצט ארומגעקוקט, אז ניט האבען דיין מענ־שען, קען מען ניט האבען קיין געלט. און אלע רעדנער האבען שארף און קאטעגא־ריש פארלאנגט, אז די פאריזער אידישע קאנסיסטאריע זאל טאן אלץ, וואס עס איז נאר מעגליך, כדי צו פארברייטערען אויסצואוואקסען אין א גרויסע און לע־בעדיגע פאלקס ארגאניזאציע.

מיט וואס זשע דערקלערהט זיך דער נישטיגער אינטערעס צו דער קהלה מצד דער פאריזער אידישער באפעלקערונג? אין די לעצטע יאהרען זיינען אין פאריז געקומען צעהנדליגער טויזענטער נייע אי־דען, וועלכע האבען יא א גרויסען אינטע־רעס צו דעם קהלה־לעבען, וועלכען וואל־טען, ביי אנדערע אומשטענדען, געוויס נעהמען זיך אריינצונעמען אין די פארטיגע פארמען פון דער אפיציעלער קהלה.

אבער ראשית כל זיינען דאס אויס־לענדער און זייערע רעכט זיינען אין דער פאריזער אידישער קהלה שטארק באגרע־נעצט.

ביז דעם יאהר 1906 האבען אידישע אימיגראנטען בכלל ניט געהאט קיין רעכט אויסגעקליבען צו ווערען אין די צענט־ראלע ארגאנען פון דער קאנסיסטאריע. נאך דעם האט מען אבער געגעבען דאס דאזיגע רעכט צו אלע אויסלענדישע אי־דען, וועלכע לעבען אין פראנקרייך ניט וועניגער ווי צעהן יאהר און וועלכע זיי־נען ניט וועניגער פאר 5 יאהר צאהלענדע מיטגליעדער פון דער קהלה.

דאן האט מען דאס באטראכט אלס אן ערשטען שריט אויפ'ן וועג צו א פול־שטענדיגער גלייכבארעכטיגונג פון די אימיגרירטע אידען מיט די "עכט פראנ־צויזישע".

אבער שוין אין יאהר 1919 האט מען אפגעשאפט אויך די דאזיגע באשייידענע רעפארם. אויסלענדער האבען איננאנצען דאס רעכט אויסגעקליבען צו פארלאדען דאס קאנסיסטאריע. עס איז ווערען אין דער קאנסיסטאריע, עס איז קיין חידוש ניט, אז אונטער אועלכע באר־דינונגען האבען אימיגרירטע אידען ניט געהאט קיין גרויסען חשק זיך אנצושלי־סען צו דער אפיציעלער פאריזער איקר־שער קהלה, אין וועלכער זיי זיינען באר־טראכט געווארען אלס בירגער פון צווייטען ראנג.

און ערשט מיט עטליכע וואכען צור־ריק, נאך דעם, ווי די סכנה פון א פינאנ־שווערען באנקראט האט אנגעהויבען צו ציעלען באקראט דער פאריזער אידישער קאנסיסטאריע, האבען אינהרע אנגעהויבען ווידער צו טראכטען ווי אזוי געווינען מען די אימיגרירטע אידען. און מען האט אנגענומען א באשלוס, אז פון 24 מיטגליעדער פון דער קאנסיסטאריע, זיינען ניט עכט־פראנצויזישע אידען שיקען ניט מעהר ווי פיער.

אזא "נומערוס קלאזוס" וועט אבער קוים באפרידיגען די אינטערעסען און אמ־ביציעס פון די אויסלענדישע אידען אין פראנקרייך און וועט זיי קוים צוציהען צו דער אפיציעלער קהלה.

די צווייטע סיבה פון דער גלייכגיל־טיגקייט, וואס הערשט אין די ברייטע אי־דישע קרייזען בנוגע דער קאנסיסטאריע, איז דער כמעט אויסשליסליך רעליגיעזער כאראקטער פון איהר טעטיגקייט..

דער הוצאות בודזשעט פון דער פא־ריזער קהלה פאר'ן יאהר 1930 באטרעפט 6,071,000 פראנק. פון דער סומע ווערען אויפ'ן ראבינאט אויסגעגעבען 594,500 פראנק. אויף רעליגיעזע קורסען 567100 פראנק, אויף דריי גרויסע שולען איין מיליאן מיט 68 טויזענט פראנק. אויף בויען פון נייע שולען 608,600 פראנק. די אדמיניסטראציע קאסט אפ 594,600 פראנק.

ווי מען זעהט עסען אויף די רעלי־גיעזע הצטרכות'ן און די פארוואלטונגס הוצאות מעהר ווי א העלפט פון דעם בודזשעט. קיין שום קולטורעלע אדער עקאנאמישע ארבייט פיהרט די פאריזער קהלה ניט. און עס איז קיין חידוש ניט, אז אין ביי יעדער געלעגענהייט אז מיר זעהן דאס אין דער פארם פון זעלבסטשטענדיגע קהלות, אדער אין דער פארם פון "סאסייטיס", וועלכע האבען זיך מיט א צייט צוריק פאראייניגט אין איין פעדעראציע, וואס צעהלט איבער 50 טויזענט מיטגליעדער.

די אנפיהרער פון דער פאריזער אי־דישער קהלה פיהלען און פארשטעהען, אז די קהלה געהט בארג אראפ, אז זי רע־פרעזענטירט ניט די פאריזער אידישע באפעלקערונג, אז זי האט ניט און וועט ניט האבען די נויטיגע מיטלען. אבער זיי פארשטעהען ניט אדער ווילען ניט פארשטעהן די טיעפערע סיבות פון דער דאזיגער דערשיינונג. זיי האפען נאך אלץ אז עס וועט זיי געלינגען צוצוציהען די צעהנדליגע טויזענטער פון אויסלענדישע אידען, וועלכע האבען א לעבעדיגען אינ־טערעס צו די קהלה ענינים, — אבער אין דער זעלבינער צייט טראכטען זיי גארניט וועגען דעם, אז מען מוז פארבריי־טערען די קאמפעטענץ און די אויפגאב־בען פון דער קאנסיסטאריע און געבען גלייכע רעכט די זעלבע אויסלענדישע אי־דען נאך וועלכע זיי יאגען זיך איצט אזוי שטארק. זיי גלויבען אין דעם, אז עס איז מעגליך צו לאזען אלץ, ווי עס איז הייגט, און דאן געווינען נייע מענשען און נייע געלט מיטלען. און דאס איז א ניט דורכ־פיהרבארע אויפגאבע.

די פאריזער אידישע קהלה וועט אויך ווייטער געהן בארג אראפ. אויב אהערע אנפיהרער וועלען ניט פארשטעהן דעם גייסט פון דער צייט און וועלען ניט פעראנדערן דאס וואהלרעכט אין דעם אויפגאבען־קרייז פון דער פאריזער אידי־שער קאנסיסטאריע.

(איט"א).

א אידיש מיידעל אנטלויפט פון אירע עלטערען צום שמד, זי האט אבער חרטה און געהרט צוריק צום פאטער

פון לאדזש שרייבט מען אונז:

שטעהט א איד אין ראבינאט און דערצעהלט פאלגענדע אונגלויבליכע גע־שיכטע:

מיט עטליכע וואכען צוריק איז פלוצ־לינג פארשוואונדען געווארען זיין איינ־ציגע טאכטער חנה'לע. ער איז ניט קיין לאדזשער, און וואוינט אין דעם שטעדטעל פוזשיראוו. מען קען זיך פארשטעלען דעם טומעל, וואס דאס פארשווינדען פון אזא מיידעל האט ארויסגערופען, נאך דערצו אין אזא פראווינץ שטעדטעל. וואלט ער כאטש אין עפעס חושד געווען זיין טאכ־טער אז זי האט צו טאן ניט מיט איהרס גלייכען אדער עפעס עהנליכעס. נאר דער פאל איז ניט געווען, דאס מיידעל האט זיך געפיהרט ארענטליך און אנשטענדיג, דער פאטער האט געוואוסט פון יעדען טריט איהרען, און געוואוסט וואוהין און מיט וועמען זי געהט.

וואס איז געווען צו טאן? קיין פרעמ־דען מענשען האט מען די לעצטע צייט אין שטעדטעל אויך ניט געזעהן, קיין שיינען פון שטעדטעל האט אויך ניט גע־פעהלט, איז ניט אנדערש, אז מיט דעם מיידעל האט עפעס אן אומגליק פאסירט. האט מען אנגעהויבען צו זוכען, מיטגע־טיילט דער פאליציי, אבער אהן שום ער־שטרענגטען קאמף ביז דער לעצטער מי־נוט אז מען זאל ניט דורכלאזען קיין איין געלעגענהייט און אז מען זאל ממש קבדים רייסען.

קענט איהר זיך, למשל, עפעס פאר־שטעלען אז קריסטען זאלען אויפהויבען אזא געפילדער, אז זיי זאלען זיך ווענדען צו אידישע רבנים נאך הילף.

צוליעב ראטעווען איהם איז אבער דאס אלעס יא געמאן געווארען. מען האט זיך געווענדעט צום קאטוילישען בישאף, מען האט מטריח געווען אנגליקאנישע גייסטליכע און מען האט אפילו טרייד יור־ניאסם פאראינטערעסירט אין דער זאך. מען האט פארשווענדעט אהן אישיעור ענערגיע, מען האט פערציג טויזענט חתימות געזאמעלט. דער ענין איז געווא־רען די הויפט־פיטשער פון דער גוראישער פרעסע. ניט ווילענדיג איז ארויפגעקומען אויפ'ן געראנק אז מיר האבען דא צו טאן מיט דער אלט־באקאנטער אידישער הי־סטעריק. און, מערקט אויך, דוקא אידי־שע. ווייל ביי ניט־אידען איז דאס אומ־מעגליך.

אמת די ניט־אידען זיינען שוין יא אינגמאל אויפגעשווידערט געווארען. דאס איז געווען בשעת דעם סאקראוואנזעט פראצעס. אבער דאס איז געווען א כמעט אינטערנאציאנאלער ענין מיט א פאליטי־שען הינטערגרונט. עס איז ניט געווען בלויז א קרימינעלער פראצעס.

אבער ביי סתם קרימינעלע פראצעס־סען בלייבען די ניט־אידען גאנץ גלייכ־גילטיג. מען פיהרט אפט זייערע ברידער פאלג, חנה'לע איז ווי אין וואסער אריין.

דערווייל איז אוועק א טאג, נאך א טאג, די מאמע איז קראנק געווארען פאר צרות, דער טאטע איז גרויגעווארען, זיצט מען און מען ווארט, אבער אין קול, מען ווייסט ניט וואר דאס מיידעל איז.

מיט אמאל איז געקומען צו דעם פא־טער פון דער פארשוואונדענער טאכטער א פאסט־טרעגער און געבראכט א ברעף... ווי גאר דער איד האט געעפענט דעם ברעף איז ער שיער ניט געפאלען אין חלשות. דער ברעף איז געווען פון חנה'־לען. אבער די פרייד איז געווען א קורצע. אינ'ם ברייוועלע איז געווען געשריבען מיט חנה'לע'ס איינענער האנט: „איך וויל מעהר ניט זיין מיט אייך, אייער גאט איז ניט מיינער, אייער גלויבען איז ניט מיינער", מעהר ניט. דער פאסט סטעמ־פעל האט געוויזען, אז דער ברעף קומט פון לאדז.

פארשטעהט זיך, אז דער איד האט ניט פארבראכט קיין איין מינוט אין איז אוועקגעפאהרען מיט זיינעם א ברודער קיין לאדז, ניט וויסענדיג וואוהין אין צו־ליעב וואס.

די ערשטע זאך וואס ער האט געטאן איז געווען דאס, וואס ער איז גענאנגען אין אל פאראפיעס און געפרעגט, צי האט דער קאנסיסטאריע.

פון די 6,500 מיטגליעדער זיינען געקומען צו דער פארזאמלונג קוים איינ־יגע הונדערט מענשען. און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער דעפיציט, וועלכער האט אין די יאהרען 1928 און 1929 אויסגעמאכט ניט מעהר ווי 102,000 פראנק, דערגרייכט 839,000 פראנק אין דעם יאהר 1930. לויט'ן אפגעגעבענעם באריכט וועט אין יאהר 1931 דער דעפי־ציט זיין נאך גרעסער. דער דאזיגער פאקט האט שוין שטארק באאומרוהיגט די היינ־טיגע בעלי בתים פון דער פאריזער אידי־שער קהלה.

אין די רעדעס פון בארען ראבערט דע ראטשילד, פון זשארזש לעווען, פון זשארזש לעווין, פון דר. איידליץ און אנ־דערע, האט געקלונגען א טיעפע אומרו־היגקייט. זיי האבען זיך ערשט איצט ארומגעקוקט, אז ניט האבען דיין מענ־שען, קען מען ניט האבען קיין געלט. און אלע רעדנער האבען שארף און קאטעגא־ריש פארלאנגט, אז די פאריזער אידישע קאנסיסטאריע זאל טאן אלץ, וואס עס איז נאר מעגליך, כדי צו פארברייטערען אויסצואוואקסען אין א גרויסע און לע־בעדיגע פאלקס ארגאניזאציע.

מיט וואס זשע דערקלערהט זיך דער נישטיגער אינטערעס צו דער קהלה מצד דער פאריזער אידישער באפעלקערונג? אין די לעצטע יאהרען זיינען אין פאריז געקומען צעהנדליגער טויזענטער נייע אי־דען, וועלכע האבען יא א גרויסען אינטע־רעס צו דעם קהלה־לעבען, וועלכען וואל־טען, ביי אנדערע אומשטענדען, געוויס נעהמען זיך אריינצונעמען אין די פארטיגע פארמען פון דער אפיציעלער קהלה.

אבער ראשית כל זיינען דאס אויס־לענדער און זייערע רעכט זיינען אין דער פאריזער אידישער קהלה שטארק באגרע־נעצט.

ביז דעם יאהר 1906 האבען אידישע אימיגראנטען בכלל ניט געהאט קיין רעכט אויסגעקליבען צו ווערען אין די צענט־ראלע ארגאנען פון דער קאנסיסטאריע. נאך דעם האט מען אבער געגעבען דאס דאזיגע רעכט צו אלע אויסלענדישע אי־דען, וועלכע לעבען אין פראנקרייך ניט וועניגער ווי צעהן יאהר און וועלכע זיי־נען ניט וועניגער פאר 5 יאהר צאהלענדע מיטגליעדער פון דער קהלה.

דאן האט מען דאס באטראכט אלס אן ערשטען שריט אויפ'ן וועג צו א פול־שטענדיגער גלייכבארעכטיגונג פון די אימיגרירטע אידען מיט די "עכט פראנ־צויזישע".

אבער שוין אין יאהר 1919 האט מען אפגעשאפט אויך די דאזיגע באשייידענע רעפארם